

Stanko Jambreč

Crkve reformacijske baštine u Hrvatskoj

Zagreb, Bogoslovni institut, 2003., 358 str.

Knjiga »Crkve reformacijske baštine u Hrvatskoj« autora Stanka Jambreka podijeljena je na dva dijela. Prvi je dio naslovljen *Pregled povijesti crkava reformacijske baštine u Hrvatskoj*, a drugi *Pregled teološke misli*. Prvi dio ima šest, a drugi dio sedam poglavlja. Uz uvod i zaključak, autor je priložio dodatak s usporednom tablicom vjerovanja Crkava reformacijske baštine s Nicejsko-carigradskim vjerovanjem, potom bilješke, vrlo opširan popis korištene literature, sažetak na engleskom jeziku te kazalo pojmova.

U uvodnom dijelu autor definira temeljni pojam »crkve reformacijske baštine«, smještajući ga u kontekst protestantizma u najširem smislu. Pritom se odlučuje protestantske crkve u Hrvatskoj podijeliti na protestantske crkve i crkve reformacijske baštine. Nakon toga, nizom razloga za odabir ove teme, autor uvjerljivo potkrepljuje njezinu relevantnost i uže određuje predmet istraživanja, imenujući pojedine denominacije reformacijske baštine: Evandeosku crkvu, Savez baptističkih crkava, Crkvu Božju, Kristovu duhovnu crkvu malokrštenih, Kristovu duhovnu crkvu i Savez Kristovih pentekostnih crkava. Zatim navodi izvore i literaturu za pregled povijesti i teološke misli crkava reformacijske baštine u Hrvatskoj.

U prvom dijelu autor daje pregled povijesti crkava reformacijske baštine u Hrvatskoj i kratak povijesni pregled inozemnih denominacija i duhovnih pokreta s kojima domaće zajednice surađuju.

U prvom poglavlju pod nazivom »Reformacija i protestantske crkve u Hrvatskoj« autor smješta crkve reformacijske baštine u Hrvatskoj u povijesni kontekst događanja unutar evropskog kršćanstva 16. stoljeća, izdvajajući četiri temeljne protestantske tradicije nastale nakon reformacije: luteransku ili evangeličku tradiciju, kalvinsku ili reformiranu tradiciju, anglikansku tradiciju reformacije i anabaptističku ili radikalnu tradiciju.

Zatim predstavlja hrvatski protestantski pokret u 16. i 17. st., pregledno i sažeto opisujući okolnosti pod kojima se reformacija širila u Hrvatskoj i njezin susret i neravnopravan suživot s katoličanstvom. U nastavku ukratko predstavlja širenje pojedinih protestantskih denominacija u Hrvatskoj u 19. i 20. st., koristeći zemljopisne karte koje pokazuju rasprostranjenost pojedine crkve na području Hrvatske. Slijede po redu: Evangelička crkva i Reformirana kršćanska crkva.

Copyright © 2005 Institut za društvena istraživanja u Zagrebu - Institute for Social Research of Zagreb. Sva prava pridržana - All rights reserved.

U drugom poglavlju prvoga dijela autor predstavlja opširnu i detaljnu povijest baptističkog pokreta u Hrvatskoj, povezujući ga s kontekstom u kojem je taj pokret nastao u Engleskoj. Zadivljuje količina podataka kojima se rekonstruira razvoj, institucionalizacija, djelovanje, izdavačka djelatnost, obrazovanje i evangelizacija unutar baptističkog pokreta od njegovih početaka u Hrvatskoj do danas, uz navođenje svjedočanstava najistaknutijih evangelizatora na ovim prostorima.

Treće poglavlje posvećeno je Evandeoskoj crkvi, odnosno pentekostnom pokretu u Hrvatskoj. Nakon kratkog pregleda pokreta od njegovih početaka do širenja po cijelom svijetu, autor prelazi na prikaz pentekostnog pokreta u Hrvatskoj od početaka do Drugoga svjetskog rata. Vrlo detaljno, s puno citata osnivača zajednica, autor predstavlja prve zajednice nastale u krilu pentekostnog pokreta u Hrvatskoj: pentekostne zajednice velikokrštenih (u Beški, Vinkovcima i okolnim mjestima). Govoreći o pentekostnom pokretu nakon Drugoga svjetskog rata, autor dalje elaborira razdoblje njegove institucionalizacije u Hrvatskoj, a činile su ga tri skupine zajednica: zajednice koje su prakticirale krštenje odraslih osoba, zajednice koje su prakticirale krštenje djece te zajednice koje su prakticirale pranje nogu kod Gospodnje večere. Autor ih sve navodi pojedinačno i ukratko ih predstavlja. Slijede Kristova duhovna crkva, Duhovna crkva malokrštenih, Duhovna crkva nogopranih, Kristova duhovna crkva u FNRJ, Savez Kristovih duhovnih crkava u FNRJ. Potom autor opisuje promjene koje su se dogodile unutar Kristove duhovne crkve, iz kojih je slijedio novi naziv zajednice – Kristova pentekostna crkva. Detaljno opisuje povijest Kristove pentekostne crkve u Osijeku i Kristove pentekostne crkve u Zagrebu, govoreći o njihovu osnivanju, teološkim previranjima i traganju za identitetom. Slijedi opis daljnjih previranja unutar pentekostalnog pokreta u samostalnoj Republici Hrvatskoj, iz kojih je proizašlo novo administrativno rješenje – preimenovanje u Evandeosku crkvu, kojoj nije pristupila Kristova pentekostna crkva u Zagrebu, koja se i administrativno odvojila. Autor dalje detaljno elaborira strukturalne i kadrovske promjene, osnivanje crkava i djelatnosti crkve (rad s djecom i mladima, nakladništvo, obrazovanje i sl.).

U sljedećem poglavlju autor analizira manje pentekostne denominacije koje ne pripadaju Evandeoskoj crkvi u Hrvatskoj, po slijedu – Crkva Božja, Kristova duhovna crkva, Kristova duhovna crkva malokrštenih i Savez Kristovih pentekostnih crkava. U petom poglavlju slijedi pregled samostalnih mjesnih crkava u Hrvatskoj, navodeći tradiciju pokreta braće (Kristova crkva braće, Kristova crkva Betanija i Kršćanske zajednice u Zagrebu, Rijeci i Splitu), zatim tradiciju pokreta obnove Crkve, tradiciju karizmatskog pokreta i tradiciju kućnih crkava. Šesto poglavlje nosi naslov »Duhovni pokreti u crkvama reformacijske baštine, fundamentalizam, evandeoski pokret i pentekostni pokret«. Posebno se zadržava na temi uzajamnog odnosa evandeoskog i pentekostnog pokreta.

U drugom dijelu autor predočava pregled teološke misli crkava reformacijske baštine koji pruža temelj za iscrpno proučavanje domaće teološke misli i prakse. Pritom analizira i interpretira teologijske temelje pentekostnog odnosno evandeoskog pokreta. U sedmom poglavlju polazi, očekivano, od Svetog Pisma kao auto-

riteta za vjerovanje i djelovanje (objavljena Božja riječ, nadahnuo Duhom Svetim, nepogrešivo, autoritet). U osmom poglavlju slijedi elaboracija temeljne činjenice kršćanske vjere – Boga, kao svemogućeg oca i stvoritelja (koji je beskonačan, osoban, nepromjenjiv, onostran i nazočan, sveprisutan, sveznajući, svemoguć, svet i pravedan, ljubav, jedan, trojedini, Bog Otac, Bog Stvoritelj). U devetom poglavlju nastavlja se elaboracija Isusa Krista (Bog i čovjek, Gospodin, Spasitelj), u desetom Duha Svetog (Bog, osoba) i njegova djela (u odnosu prema prirodi i čovječanstvu, prema Isusu Kristu, prema Svetom Pismu, u odnosu prema crkvi), krštenja Duhom Svetim, darova Duha. Jedanaesto poglavlje nosi naslov »Čovjek i grijeh«, dvanaesto »Spasenje u Isusu Kristu«, a trinaesto »Crkva« u kojemu elaborira osobine crkve (mjesna crkva, univerzalna crkva) življenje i djelovanje crkve, vodstvo i organizaciju crkava, sakramente i obrede.

U zaključku S. Jambreč vremenski i prostorno kontekstualizira crkve reformacijske baštine u Hrvatskoj, sistematično ih grupirajući u dvije temeljne denominacije, Evangeosku crkvu i Savez baptističkih crkava, ne zaboravljajući niti manje denominacije i neovisne mjesne zajednice, naznačujući smjer njihova egzistiranja i videći ga u isključivo uzlaznoj putanji.

Tijekom svoga istraživanja autor je tragao za izvornim podacima o djelovanju zajednica s područja cijele Hrvatske te ih je vrlo umješno uklopio u strukturu rada. Dodatnu vrijednost ovoj knjizi daje činjenica da se radi o prvom sustavnom pregledu crkava reformacijske baštine i njihove teologije na ovom području. S obzirom da je literatura o manjinskoj religioznosti u Hrvatskoj vrlo siromašna, ova knjiga će svojom sustavnošću obogatiti dosadašnje parcijalne spoznaje u području povijesti, teologije i religiologije. Povijesno-teološki pristup koji je autor odabrao utemeljen je i sasvim prikladan izabranoj temi i navedenim ciljevima rada. Osim doprinosa u području povijesti i teologije, knjiga je vrijedan prinos upoznavanju raznolikosti religijske situacije u dominantno katoličkom okruženju u Hrvatskoj: ona osvjetljava fenomen raznolikosti protestantskih gibanja na ovom području, osobito fenomen religijskih zajednica reformacijske baštine koje pripadaju, u svijetu najbrže rastućem religijskom pokretu, evangeoskom kršćanstvu. Kratka povijest protestantizma i opširno dokumentirana povijest razvoja crkava reformacijske baštine u Hrvatskoj, popunjava znanje o religijskom području koje je dosada bilo nedostavno istraživano. Osim toga, u gotovo monokonfesionalnim društvima, kakvo je i hrvatsko, uvijek je korisno ovakvom alternativnom religijskom temom podsjetiti većinske vjernike da na njihovim prostorima žive kršćanske zajednice koje su po mnogim osobinama drukčije, ali i slične, i koje također imaju respektabilnu povijest na ovim prostorima.

Možda ova knjiga nekoga podsjeti na nekad i negdje davno zametnutu koncilsku poruku – upoznati da bi se razumjelo, da bi se mogao voditi dijalog i razvijati tolerancija. Knjiga tako osvještava činjenicu da unutar kršćanstva, čak i u društvima koja su gotovo monokonfesionalna, postoji raznolikost. Da one »čudne« grupe ljudi koje pjevaju u susjedstvu, pripadaju kršćanskoj tradiciji koja, ne samo da je odavna zaživjela na ovim prostorima, već se i širi.

Šteta što autor nije više aktualizirao položaj zajednica u razdoblju tranzicije u kontekstu dominantnog tipa tradicionalne katoličke religioznosti koja je, i po tipu religioznosti i po tipu zajednica u kojima se odvija vjerski život, radikalno drukčija. Šteta je i što autor nije detaljnije elaborirao raznolikosti unutar evanđeosko-pentekostnog kruga u Hrvatskoj koje nesumnjivo postoje, te što nije unio malo više duha vremena u kojem je knjiga nastala.

Ankica Marinović Bobinac

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska